

NIEUWE AANWINST

Olijfgaard in Collioure

Henri Matisse

1905. Olieverf, potlood en inkt op doek,

46 cm x 55 cm

Bijdrage: € 350.000, waarvan € 105.000 uit het Van Rijn Fonds, € 55.000 uit het Liesbeth van Dorp Fonds, € 28.000 uit het Fabritius Fonds en € 100.000 uit het Claude Monet Fonds

VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM

Aangekocht in 2025 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Van Rijn Fonds, haar Liesbeth van Dorp Fonds, haar Fabritius Fonds en haar Claude Monet Fonds), de VriendenLoterij, het Mondriaan Fonds en de leden van The Yellow House Circle

Een zomer vol kleur

Het Van Gogh Museum laat het werk van Vincent van Gogh binnen zijn context zien. Je ziet er schilderijen en werken op papier van zijn grote voorbeelden, van vrienden en tijdgenoten, maar ook van de volgende generatie kunstenaars, die voortborduurd op zijn artistieke nalatenschap. Tot die laatste groep behoort Henri Matisse. Al jaren stond een schilderij van Matisse boven aan de wensenlijst van het museum – liefst een schilderij uit 1905 of 1906, want in die jaren sloeg hij een nieuwe weg in.

JULIETTE VAN UHM

De werkwijze van Matisse doet denken aan die van Van Gogh: met korte, nauwgezette streken in verschillende richtingen vulde hij het beeldvlak

In de zomer van 1905 kende Henri Matisse (1869-1954) een explosie van creatieve inspiratie, die haar sporen naliet in *Olijfgaard in Collioure*. Het schilderij geeft je het gevoel dat je een zonovergoten olijfgaard in gaat. Matisse, afkomstig uit Noord-Frankrijk, schilderde het werk tijdens of kort na zijn eerste zomer in het Zuid-Franse Collioure. Net als Van Gogh, die tussen 1887 en 1890 in de Midi werkte, raakte Matisse gefascineerd door het schitterende licht en de intense kleuren van het mediterrane landschap.

Olijfgaard in Collioure is opgebouwd uit korte toetsen van pure kleuren, soms verzacht met wit, waarmee Matisse het zinderende zomerlicht tot uitdrukking bracht. Rondom de levendige verfstreken liet hij, naast grote delen van de witte grondlaag, de zwart getekende lijnen bewust zichtbaar. Dit tekenachtige lijnenspel contrasteert met de los geschilderde, veelkleurige accenten. Terwijl die laatste een gevoel van directheid oproepen, bieden de lijnen de compositie

Hooimijten

Vincent van Gogh
1888. Rietpen in inkt op papier, 24,1 × 31,8 cm
PHILADELPHIA MUSEUM OF ART

The Samuel S. White, 3rd, and Vera White
Collection, 1962

juist houvast en richting. Ze leiden de blik naar het centrale figuurtje tussen de olijfbomen: Amélie Matisse (1872-1958), de echtgenote van de kunstenaar, die zichzelf met een knalrode parasol tegen de zon beschermt. Haar verschijning is zodanig gestileerd dat het onduidelijk is of ze de schilder tegemoet komt of van hem vandaan loopt.

Deze zomermaanden in het vissersdorpje Collioure markeerden een belangrijk keerpunt in het kunstenaarschap van Matisse. In juli voegde de jongere kunstenaar André Derain (1880-1954) zich bij hem, nadat Matisse hem had geschreven: 'Ik kan niet genoeg benadrukken dat een verblijf hier absoluut noodzakelijk is voor

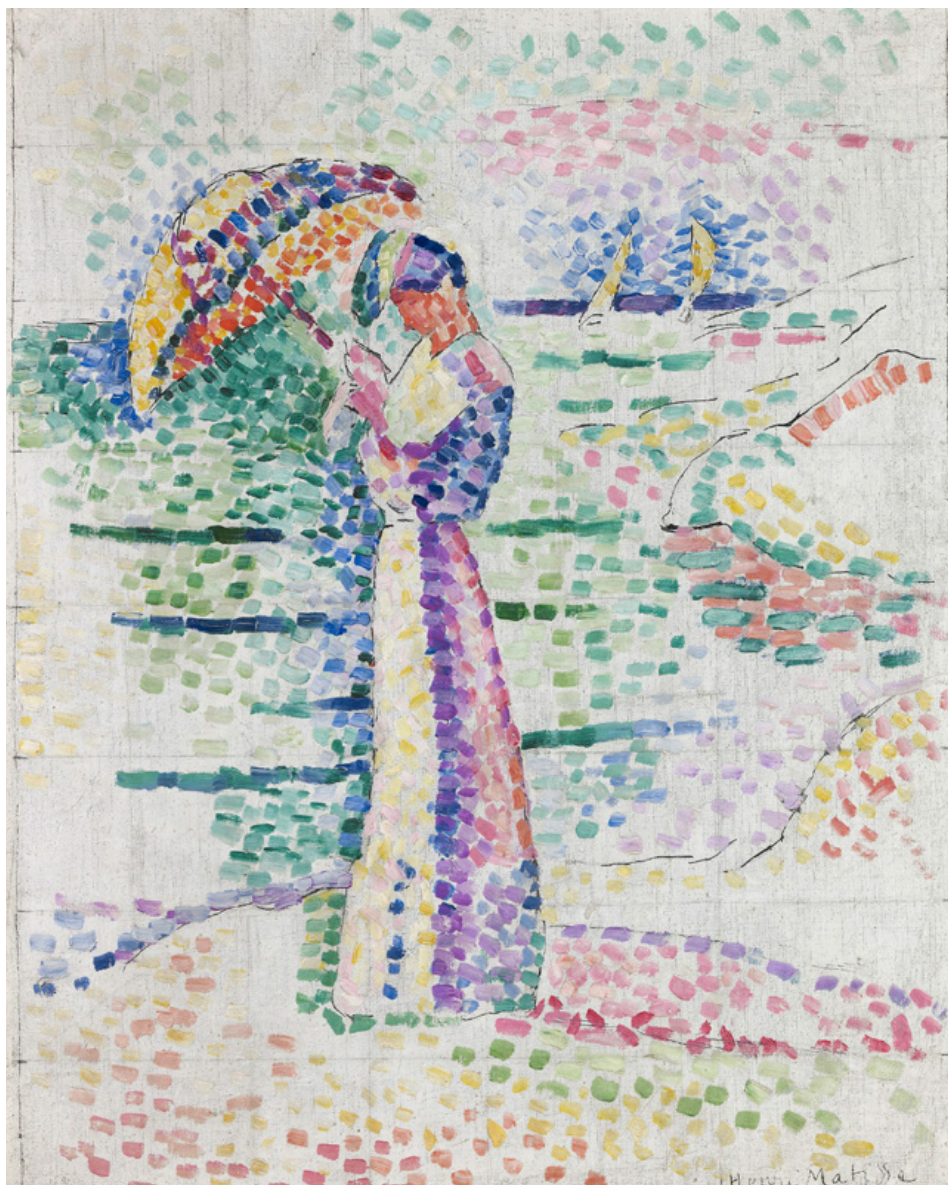
uw werk - u zou zich in de best mogelijke omstandigheden bevinden.' Samen vertaalden ze hun enthousiasme voor de omgeving in krachtige, expressieve penseelstreken met pure kleuren; een verkenning die zou uitmonden in hun kenmerkende fauvistische stijl.

Van Gogh als inspiratiebron

Matisse en Derain ontmoetten elkaar voor het eerst in 1900 en bezochten een jaar later samen de belangrijke Van Goghtentoonstelling bij kunsthandel Bernheim-Jeune in Parijs. Matisse kwam ogen tekort toen hij de galerie binnenstapte en werd overweldigd door de tientallen werken die daar de muren sierden. Hoewel hij geraakt was door de intensiteit van Van Goghs kleurgebruik, zou het nog enkele jaren duren voordat hijzelf zijn gedempte palet verruilde voor felle tinten.

Dit was niet Matisse' eerste kennismaking met het werk van Van Gogh; hij bezat op dat moment zelfs al een van diens tekeningen. Zijn vriend de Australische schilder John Russell (1858-1930) had Van Gogh jaren eerder in Parijs ontmoet. In 1888 stuurde Van Gogh vanuit Arles twaalf rietpentekeningen naar Russell, waarvan die er later een aan Matisse cadeau deed. Deze tekening van hooimijten is nu in het Philadelphia Museum of Art. Matisse koesterde het blad en verwierf later nog twee tekeningen, waarvan minstens één via kunsthandelaar Ambroise Vollard, wat zijn grote waardering voor Van Goghs werk onderstreept.

Datzelfde jaar leende Matisse deze drie tekeningen uit voor de belangrijke overzichtstentoonstelling van Van Goghs werk op de Salon des Indépendants. Deze tentoonstelling met zo'n 45 topstukken was van groot belang voor Van Goghs reputatie en maakte diepe indruk op Matisse. Als secretaris van de Indépendants was hij nauw betrokken bij de organisatie, wat hem de kans

Figuur met parasol
Henri Matisse
1905. Olieverf op doek, 46 x 37,5 cm
MUSEE MATISSE, NICE

bood de schilderijen uitgebreid te bestuderen - en dat is terug te zien in zijn werk.

De wirwar van bontgekleurde, losse verfstreken in *Olijfgaard in Collioure* getuigt van Matisse' bewondering voor Van Goghs expressiviteit en krachtige kleurgebruik, maar evenzeer van bewondering voor diens dynamische tekenstijl. De werkwijze van Matisse doet denken aan hoe Van Gogh zijn rietpentekeningen opbouwde: met korte, nauwgezette streken in verschillende richtingen vulde hij het beeldvlak vakkundig.

Felle kleuren, felle kritiek

Matisse en zijn kunstenaarsvrienden waren schatplichtig aan Van Gogh en aan neo-impressionisten als Georges Seurat (1859-1891) en Paul Signac (1863-1935). Dit werk was voor hen echter niet meer dan een uitgangspunt voor een eigen, expressieve stijl.

Daarbij bleven ze trouw aan de figuratieve voorstelling, maar namen ze de radicale stap om deze ondergeschikt te maken aan het kleurenspeel.

De zomer van 1905 in Collioure vormde daarin voor Matisse en Derain een sleutelmoment. Onder de stralende zon vonden ze de vrijheid om hun eigen fauvistische benadering te ontwikkelen. Dit bracht hen steeds verder op afstand van de divisionistische techniek van de neo-impressionisten, waarbij kleine penseelstreken in heldere tinten naast elkaar werden geplaatst. Hoewel deze invloed doorklinkt in *Olijfgaard in Collioure* en andere werken die hij in

Collioure maakte, was Matisse zich steeds meer aan het losmaken van deze strikte manier van schilderen. Hij gebruikte expressievere penseelstreken in gewaagde kleuren en liet grotere delen van het doek onbedekt.

Vanuit Collioure nam Matisse vijftien voltooide schilderijen mee terug naar het noorden, evenals tientallen waterverftekeningen en bijna honderd schetsen. In Parijs werkte hij vervolgens een aantal onvoltooide doeken verder uit. Een zorgvuldige selectie vormde uiteindelijk zijn gedurfde inzending voor de derde Salon d'Automne. Deze werken werden daar, net als de radicaal vernieuwende doeken van Derain, Maurice de Vlaminck (1876-1958) en enkele andere kunstenaars, onderworpen aan felle kritiek. De criticus Louis Vauxcelles bestempelde de groep schilders, verenigd door hun gezamenlijke zoektocht naar een moderne stijl, in zijn bespreking als *fauves* (wilde beesten) en wierp ze daarmee hun geuzennaam toe. Matisse werd door Vauxcelles geprezen als 'een van de meest robuust begaafde schilders van vandaag', wat hem stimuleerde om zijn nieuwe richting verder te ontwikkelen. Zo vestigden de fauvisten met deze geruchtmakende tentoonstelling hun reputatie.

Olijfgaard in Collioure is een krachtig voorbeeld van het kantelpunt in de artistieke ontwikkeling van Matisse. Met dit schilderij kan het Van Gogh Museum nog beter belichten hoe Van Goghs kunstenaarschap de weg naar het modernisme heeft beïnvloed. In de permanente collectie schittert de nieuwe aanwinst tussen de werken van belangrijke vroeg-20ste-eeuwse kunstenaars als Edvard Munch (1863-1944), Gabriele Münter (1877-1962) en Kees van Dongen (1877-1968) - een context waaruit Matisse niet weg te denken is. \

Juliette van Uhm is assistent-conservator in het Van Gogh Museum